

Fyrmastbarken Abraham Rydberg (1929-1942)

SKEPPSORDER
FÖR
BESÄTTNINGEN
RYDBERGSGASTARNA
Ship's orders for the Rydberg Crew

Årg. 92
Nr 3

Redaktion
Johnny Lund
Lars Bergman

Ansvarig utgivare
Sten Gattberg

Augusti
2024

KAPTEN HAR ORDET

Gastar!

Årets Årsmönstring genomfördes den 5 maj för att undvika svårigheter att komma ut på Djurgården. Ändå blev det en viss besvikelse eftersom det blev ett likartat väder som föregående år, då den 1 maj!

Det blev alltså även i år ett delvis inomhusarrangemang. Det började med sedvanlig musikunderhållning på kajen ute på Nya Djurgårdsvarvet med en sextett ur Flottans Musikkårs Kamratförening i Stockholm. När regnet kom tvingades både musiker och de närvarande att hastigt ta sig till Klubbarnas Klubb. Där genomfördes ceremonin enligt protokollet och följdes av den traditionella lunchen med Gastar, medföljande och hedersgästerna Tommy och Eva Adamsson.

I närvaro av 21 Gastar och 10 medföljande befordrades sex Jubelgastar och för två avlidna Gastar hölls en tyst minut. 1:e Styrman läste "Sjömans mönstring" och vår Kaplan Bo Lindberg höll korum.

Årsmötet hölls, loggboken upplästes och godkändes, Tallyman lämnade godkänt för Skeppskassan och Besättningen gav Befålet ansvarsfrihet. Mönstringsavgiften beslutades oförändrad till 250:- (125:- för juniorer) för kommande år. Befålet liksom övriga befattningshavare omvaldes i sin helhet.

Studentavslutningen på Öckerö representerades av Jubelgastarna Ragnar Westblad och Gunnar Tholander som överlämnade en sjömanskniv till Lea Schmidt Stryhn. Vid Marina Läroverkets avslutning överlämnade Kocken Michael Jorsback sjömanskniven till Eric Smed.

Skonerterna *Gladan* och *Falken* har under försommaren sammanstrålat för att tillsammans segla till Öckerö. *Shamrock* är rustad och har börjat sommarens seglingar med ungdomar. Norrlandsseglingen i juli – augusti är nu i gång.

Sommaren är den ljusa årstiden med olika typer av aktiviteter. Jag hoppas att Ni fått den uppladdning alla behöver inför vinterhalvåret.

Till vårt stöd och sammanhållning har vi Skeppsorder som vi fortsätter distribuera i pappersformat och dessutom digitalt. På vår hemsida www.rydbergsgastar.se återfinns samtliga nummer bakåt till 2007.

Vår redaktör Johnny Lund efterlyser Gastarnas underlag för den fortsatta utgivningen.

Några Gastar har ännu inte erlagt mönstringsavgiften 2024. Känns det verkligen bra att läsa Skeppsorder? Eller har Du bara glömt att betala? Anmäl annars att Du vill mönstra av.

Det är viktigt att alla Gastar betalar mönstringsavgiften 250 kr på pg 5 50 66-5!

REKRYTERA MERA! – uppmanas Gastarna göra. Nästa generation är efterfrågad!

Sten Gattberg

Kalendarium

Backlag Ost	onsdag	23 oktober
Manusstopp Skeppsorder 4/2024	måndag	4 november
Backlag Ost	torsdag	21 november
Årsmönstring 2025	söndag	4 maj

Rapport från Öckerö Seglande Gymnasieskola T/S Gunilla.

Fredagen den 31/5 hölls avslutning för avgångsklasserna i Öckerö Seglade Gymnasieskola på Nimbus, Öckerö.

Gastarna representerades av Ragnar Westblad och Gunnar Tholander som delade ut Besättningen Rydbergsgastarnas premium för goda skolresultat, gott kamratskap och sjömanskap till Lea Schmidt Stryhn.

Skolans rektor tackade Gastarna och framförde skolans uppskattning från föreningens intresse.

Gunnar Tholander

Premieutdelning på Danderyds Marina Läroverk.

I strålande sol embarkerades idag *M/S Blue Charm* kl 1000 i Stocksunds hamn med tre av läroverkets avgångsklasser. Stämningen

var hög och rektor Per Emteryd med lärare deltog. Ombord hölls diverse tal och olika diplom utdelades till elever som gjort särskilt bra ifrån sig i olika ämnen.

Jag höll en presentation om Rydbergsgastarna och delade ut premien, sjömanskniven till eleven Eric Smed. Han uppskattade detta väldigt mycket och berättade att han ämnade studera till sjökaptan vid Chalmers. Samtalade med flera elever som alla berättade hur bra och nyttigt det har varit att segla på *Älva*. Några skulle sommarjobba inom sjöfarten, på Göta kanal, skärgårdsbåtarna och en söker sig till Danmark för att segla med den tremastade fullriggaren *George Stage* och söker stipendium från Rydbergska stiftelsen. En lärare berättade att flera avgångselever även kommer att arbeta på *Älva* innan de beslutar sig för vidare studier. En trevlig och uppskattad förrättning och rektor Per Emteryd med lärare tackade Besättningen Rydbergsgastarna för vår premieutdelning.

Michael Jorsback

Sommar med *Hans Majestäts skepp Najaden*, del 2

Denna text är från tidskriften Longitude nr 15 1979. Författaren hette Hans Fors-hell. Han fortsatte sedermera som officer i flottan och var bl a chef för minröjningsflottilj på 50-talet.

Del 1 var införd i SkO 2/24.

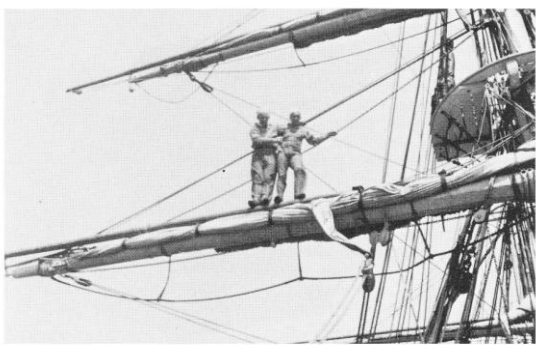
En segling tvärs över Östersjön tar ju trots allt sin tid och inte skall man tro att en besättning kan sysselsättas bara med nödvändiga vändningar under bidevindsegling eller med minskning och ökning av segel allt efter vindstyrkan. Inte heller rengöring och materialvård räckte till. Man skulle ha segelexercis, mycket och ofta. Vi var ju två fartyg som kunde tävla inbördes.

Det var en ständig konkurrens mellan *Najaden* och *Jarramas* - på signalspråket för övrigt förkortat till Nj och Ja. Dessutom fanns i *Najaden* en särskild avdelningschef för "förbandet", en kommandörkapten som inte samtidigt var fartygschef. Han var givetvis någonting oerhört gammalt och oerhört oåtkomligt. En Gud som liksom andra gudar hade det ganska fridfullt i sin himmel. Och ett himmelrike hade han nog, med platt intet att pyssla med. Hans närvaro innebar dock att förbandschefsfartygets övriga befäl gjorde allt för att i varje tävling komma före *Jarramas* för att därefter kunna sola sig i nådens glans.

Dessa segelexerciser motsågs varje gång med samma motvilja. Då blottades obarmhärtigt varje okunskap om halsars och taljors rätta hanterande. Man gick sällan helskinnad ur pärsen - stukade fingrar eller svedda handflator var oskyldiga blesyrer. Och framför allt var det ett oherrans slit och jäkt. Men när väl det hela kommit igång blev man smått berusad av hetsen. Det var ju inte bara tävling mellan fartygen utan också mellan topparna och mellan vakterna på varje fartyg.

Till de oskyldigare övningsmomenten hörde revningar, sättning av överbramsegel och livbåtsmanöver. Den stora fasan var märsssegelskiftningar. På några få minuter skulle dessa dukar på cirka 70 kvadratmeter

najas loss från rårna, befrias från halsar, skot, revtaljor och gårdingar och ryckas i däck, varpå ett nytt segel skulle hämtas upp ur segelkojens djup, halas och slitas upp på däck via smala lejdare och sedan upp i riggen för att bänslas fast på det gamla seglets plats. Myller och skrik, svordomar och avrivna naglar, sönderslitna kläder.

På styva linan... Under manöver och exercis utfördes större bedrifter.

En mycket uppskattad tävlingslek var "oreda tamparna". Bemanningarna på förtopp, stortopp och krysstopp bytte tillfälligt plats och fick fem minuter på sig att ställa till så mycket vansinnig oreda bland nagelbänkar och i löpande rigg som man någonsin kunde hitta på. Givetvis var inga segel satta. Sedan fick man rusa tillbaka till egen topp och tävla om vem som först återställde den egna tacklingen. Bara den som på nära håll vistats bland flera hundra skot, brassar, gårdingar, revtaljor, storedrängar, gigtåg eller boliner kan göra sig en föreställning om hur det såg ut, och vilken sataniskt destruktiv uppfinningsrikedom som kunde mobiliserades.

Till de mera tvivelaktiga nöjena hörde leken "Jakob var är du?", ofta ett upptåg under kvällar till ankars. Två man tävlar med förbundna ögon. Den ene - "Jakob" - har en nagel eller en märlspik som han slår i däck för att markera sitt läge. Den andre har en lång fuktig svabb som han skall drämna till motståndaren med. Ännu kan jag tydligt känna hur denna svabb, tjärig, våt och med blandade matrester impregnerad, slingrar sig med kraften hos en boa constrictor runt hals och ansikte.

*

Från våra utrikeshamnar minns jag inte så mycket. Vi hade just inga pengar att röra oss

med och hade väl inte förstånd att se oss omkring på ett vettigt sätt. I Kolberg föstes en del av oss iväg till Burg Crössinsee, som var något så märkligt som en av Hitlers "riddarborgar" för utbildning av supermänniskor, SS-män. Mitt enda bestående intryck från denna anstalt var oerhört många, kolossalt blonda, kraftiga och självbelåtet leende ariska jättar. Och att skålar utväxlades för kung Gustaf och Hitler.

Två och en halv kock, absolut inte något att leka med

Ett starkare minne är den enorma tjuvaktigheten hos skeppsgossarna. De hade ju en usel betalning. Jag tror det rörde sig om 25 öre om dagen. Det räckte ju inte långt under permission i främmande hamn. Alltså gick man aldrig säker för tiggeri eller direkt stöld. "Hörru schottedjävvel, har du en krona på dig?" Det var bara att plocka fram och lämna ifrån sig. Ut och in på fickorna och upp till bevis. Pengarna såg man aldrig igen. Tjuveriet florerade som allra mest när man var ombord. Man kunde bokstavligen aldrig någonsin släppa en pinal ifrån sig utan att den försvann. Tog man sig en tupplur på däck och placerade seglarmössan på magen, var den ofelbart försvunnen när man vaknade.

Slarvade man bort någon egen eller utkvitterad tillhörighet och den togs till vara

av ett befäl - som alltså faktiskt inte stal – hamnade pinalen i en "driftarsäck". Varje lördag var det julafton och säckinnehållet återbördades. Ibland, beroende på vem som agerade jultomte, vankades ett rapp på driftarens härdade bakdel.

*

En frisk, kylig nattbris sveper över fartyget. Babords vakt sover djupt i sina vajande kojor på trossbotten. men styrbords vakts manskap ligger hopkurad och huttrande på lä gångbord. Man snålar sig till varje gnutta vila man kan få mellan vändningarna. Halvvakten ser man vakthavande officeren - VO - ta några steg för över. Man vet vad som kommer att hända. Man har vant sig vid vad befälets gester och rörelser innebär redan i förväg, innan några kommandoord ännu uttalats. Man kryper ihop för att utnyttja de sista sekunderna av dvala. Strax kommer det. VO vänder sig till vakthavande underofficeren. Det som man avlägset hör honom yttra i lugn ton upprepas av den lägre befattningshavaren, som också låter de gälla kommandoorden åtföljas av en ilsken blåsning i skepparpipan:

- Vakten till manöver!

Sömndruckna men anande ett rapp från någon förman rusar alla till sina stationer, beredda på nästa order.

- Klart att vända undan vind!

Man hajar till och vaknar upp. Undan vind för tusan. Inte genom. Här blir slitsamt.

- Räck storegigtåg och gårdingar, mesane brok och gigtåg!

- Hal dör - upp storseglet, in mesan!

Storsegel och mesan bärgas, mesanbommen manas midskepps och omdirkas, man gör sig klar att brassa runt till ny bog.

- Räck lovarts brassar!

Brassar, underråtoppläntor och racktaljor, stöttaljor och kontrabassar bemannas. Strax kommer själva vändningen. Den initieras med det piskrappsliknande kommandot:

- Loss akter boliner! - Falla!

Åtföljt av:

- Skevra akterseglen!

Nu är folket utplacerat på strategiska platser på däck och i riggen. Det gäller att veta

vad som skall göras och hitta de rätta tamparna i mörker och krängning, och att inte glömma några. Det är inte så många kommandon som utdelas under vändningen men otaliga handgrepp som skall utföras.

Vad är det som sker i tur och ordning? Inte så litet:

Stormärsebolin och kryssbolin lossas. Stormärsebrass och storebrass i lä firas. Samma sak med lä store kontrabassar och lovarts kryssbrassar. Lovarts storebrass och stormärsebrass halas. Lä kryssbrassar halas. Fockehals och fockeskot firas. Fockgigtåg lättas och förbolinerna lossas. Man halar förmärsebrass, fockebrass, fockehals och skot. Racktaljor stötts. Mesan sätts.

Med jämna mellanrum kommer utlösande order:

-Focke hals och skot!

- Loss för boliner - fyrkant för!

- Stå i förbrassama!

- Räck mesaneuthalare!

- Hal ut mesan!

När man fått vinden tvärs, skall fockmastens segel bringas runt för att vinden skall kunna fylla dem på den nya bogen:

- Hala förbrassarna!

Och slutligen skall förstagsseglen skotas an gradvis under sista biten av loven:

- Skärp för!

När vändningen är genomförd, kommer det obligatoriska:

- Klara upp på däck! Alla tampar skjuts upp vid nagelbänkar och knektar eller manas på däck för löpning vid nästa manöver.

Klockan har hunnit bli åtta glas.

Tillträdande babords vakt ställer upp för-
avlösning:

- Babords vakt har vakt. Babords vakt förfångar posterna. Styrbords vakt till kojs!

*

Någon gång under beredskapsårens första del uppdagades att det fanns pennalism i krigsmakten. Kamratplågeri och översitteri. Inkallade värnpliktsårgångar reagerade starkt mot vad som tydligen hade konserverats slentrianmässigt av denna oart, vanlig i många auktoritära småsamhällen.

Utredningar tillsattes, paragrafer och instruktioner piffades upp eller ändrades, och det mesta försvann.

Men år 1938 levde pennalismen ännu, levde och frodades särskilt väl i segelfartygen.

Uppbördskepparen, lugn, erfaren, ett stycke ovan allt det småskurna straffandet ochhetsandet

Som väl är lyckas man ju som regel förtränga obehagliga minnen på bekostnad av trevliga. Det är kanske därför jag glömt bort en hel del av det som hände. Inte så få episoder har väl stannat kvar i minnet, men den ständiga, nästan rutinmässiga pennalismen minns jag väl mer genom *att* den förekom, snarare än *hur* den yttrade sig.

Till detta omedvetna undanträngande kommer väl också att pennalismen godtogs utan att befälet reagerade nämnvärt. Kanske trodde eller tyckte man på den tiden att det nödvändiga inmatandet av ett maximum utantilläxor bara var betjänt av en smula handgripligt tryck, även inom kamratkretsen.

Vi skolynglingar var ju av betydligt klennare virke än de hårdföra skeppsgossarna. Fattigdom och kärva hemförhållanden drev dem ju ofta till flottan och en karriär där. Inte sällan var plågeriet alltså komplexbetonat - enligt modem terminologi och härledning. Man var för blyg för att visa mjukhet i umgänget och så slog det över i viss grymhet. När de mest fruktade av skeppsgossarna ibland vågade visa sin naturlighet och vänlighet, uppstod snabbt och lätt starka vänskapsband.

Ett mindre antal schottar klarade sig från början undan alla trakasserier och inlemmades som någorlunda gelikar i gänget. Det behövde inte alls vara fråga om fysisk styrka eller pondus - om man nu har pondus

i 16-årsåldern. Jag minns bara ett enda sådant fall.

Helt andra egenskaper räckte för att man skulle skära klar. Särskilt kommer jag ihåg tre typiska fall. En pojke som kunde stappa (detta var på Fred Astaire-filmernas tid), en som ägde en kamera och en som kunde dyka från märsrån. Dessa något udda färdigheter och ägodelar väckte skeppsgossarnas respekt. En kamrat som kunde spela dragspel gick också fri från plågoandar.

Värre var det alltså för den som bara var vanlig, i synnerhet om han inte på något sätt kunde ge igen. En av flottans amiraler hade en son ombord. Denne stackars småvuxne son jagades till den milda grad att han två gånger försökte begå självmord och fick avpolletteras. En grabb som råkat spilla lackfärg på det nyvaskade däckets pryglades medvetlös och låstes in på "karetan", uteddasset, för att pigga till efter några timmar. En annan jagades barfota (!) upp i riggen förföljd av en plågoande med dagg. Han fick firas ner från märsrånocken, dit han sprungit för att slänga sig i sjön. Att få tillbringa en frivakt i märsen var ett vanligt öde, för att inte tala om att veckovis tvingas vaska sin "förmans" blåställ eller koj.

Ett omåttligt rykte som hård och aggressiv mås innehades av en skeppsgosse i grannfartyget *Jarramas*. Vad han hette visste just ingen, han kallades bara "Värmland". Ordet Värmland blev under en lång tid synonymt med skräck och respekt. Många år senare tjänstgjorde jag på minsvepare som löjtnant. Ombord fanns en underofficer, en klent byggd minstyrman som gjorde sig känd för stor yrkesskicklighet och ett mycket sympatiskt sätt mot kamrater och underlydande. En hyvens karl i alla avseenden.

Det var Värmland.

Hans Forshell

HMS Najaden

Najaden är en av världens minsta fullriggare.

- längd 48,8 m
- bredd 8,4 m
- djupgående 3,7 m

Fullt utrustat väger fartyget 350 ton och har 740 m² segelyta (exklusive ledsegel).

Najaden var den sista fullriggaren med träskrov som den svenska flottan lät bygga. Den representerar därmed en obruten 500-årig hantverkstradition, med rötter tillbaka till de regalskepp som Gustav Vasa lät beställa under tidigt 1500-tal – då som ett led i upprustningen av den dåvarande svenska marinen. Hon är även den enda träfullriggaren ur denna långa fartygsserie som fortfarande är sjöduglig.

Najaden byggdes i Karlskrona och sjösattes 11 februari 1897 som övningsfartyg åt flottan. Hon användes för seglingsutbildning av skeppsgossar tre månader varje sommar fram till 1938. Besättningen var 20 befäl och 100 skeppsgossar mellan 15 och 17 år. Seglatserna gick från hemorten Karlskrona längs väst- och ostkusten och de danska öarna, men också längre resor till England, Skottland, Holland, Tyskland och Baltikum.

Tillsammans med *Cutty Sark* är *Najaden* de enda kvarvarande fullriggarna med kompositskrov (järn- eller stålspant under träbordläggningen). Systerfartyget *Jarramas*, som ligger vid Marinmuseum i Karlskrona, har plåtskrov och byggdes tre år senare (1900).

Under andra världskriget användes först *Najaden* som logementsfartyg åt beredskapsanställda för att sedan bogseras till Torekovs hamn som hamnspärr. Fartyget blev mycket illa åtgånget, men den 20 juli 1946 kom hon till Halmstad efter upprustning i Karlskrona och var en gåva från grosshandlare Bernhard Aronsson. *Najaden* låg först vid Österbros östra landfäste, men flyttades 1956 till sin senare plats vid Slottet när Slottsbron byggdes och låg där fram till 2014, med mindre avbrott för renoveringar.

I början av 1988 bildades Föreningen Najadens Vänner som såg som sin uppgift att bevara ett världsunik fartyg, en sevärdhet och symbol, återställa fartyget, ha det öppet för allmänheten samt behålla Halmstads verkliga turistattraktion. *Najaden* återvände till Slottskajen den 29 juli 1990 – men skrovet var då tomt inuti. Föreningen Najadens Vänner lade till och med 2002 ner cirka 50 000 timmar för att återställa inredningen med starkt mål att bibehålla mesta möjliga av originalutrustningen och 1994 belönades föreningens arbete av Hallands museiförening med "Diplom för bästa byggnadsbevarandeinsats".

Najaden övergick i norsk ägo den 4 juli 2014. Framför *Najaden* i centrala Halmstad hölls en kort ceremoni som leddes av kommun-fullmäktiges ordförande, moderaten Ann-Charlotte Westlund. Samtidigt protesterade cirka 200 Halmstadbor mot att fartyget sålts. Dagen därpå, lördagen 5 juli, lämnade *Najaden* Halmstad och bogserades till sin nya hemmahamn, Isegran Fort i Fredrikstad i Norge. *Najadens* avfärd följdes av cirka 150 personer från kajen och ett antal fritidsbåtar.

Tidslinje

- 1896 Kölsträckt i Karlskrona
- 1897 Sjösatt i Karlskrona
- 1940 Hamnspärr i Torekov, klar för skrotning
- 1946 Skänkt till Halmstad stad
- 1956 Flyttad till kajplats vid slottet
- 1971–1972 Nya master
- 1976–1977 Omriggning, master målas om
- 1984–1985 Omläggning däck
- 1989 Reparation i Råå
- 1990 Återkomst till Halmstad
- 2014 Såld till Fredrikstad, Norge

Nils "Nicke" Larsson

FLAGGAN I TOPP

September

4 Bengt Oscarius	80	O
17 Bengt Sundström	95	O
28 Lennart Magnusson	80	O

Oktober

3 Bengt Öresjö	85	O
14 Anders Boström	70	O
29 Gunnar E Embe	90	O

November

18 Kjell Loftenius	70	V
29 Mats Malmberg	60	V

ANMÄL ADRESSÄNDRING!

Glöm inte bort att meddela adressändring när Du flyttar. Befälets adress finner Du i rutan här intill.

Anmäl/uppdatera även Din e-postadress med ett mejl till anders_rudin@yahoo.com

MÖNSTRINGSavgift

Avgiften för år 2024 är 250 kr, för juniorgastar 125 kr. Pg 5 50 60-5. Glöm ej ange ditt namn.

SKEPPSORDERS REDAKTION

Johnny Lund
Stockholmsv. 62
122 62 ENSKEDE
kkjolu@gmail.com

Lars Bergman
lars.h.bergman@gmail.com

Tryckt hos Haninge Kommuntryck

Aktuella priser i slabbkistan

Keps med brodyr	180:-
Snapsglas	90:-
Standert	160:-
Bordsflagga 18x18 cm	125:-
Blazermärke	100:-
Rydbergsknappen	100:-
Manschetknappar	125:-
Rydbergsslipsen specialpris	60:-
Engelsk sjömanskniv	1.350:-
Vykort fyrmastbarken	5:- /st
Korrespondenskort fyrmastbarken, med kuvert, 8 st	150:-
Vykort skonert med kuvert	10:- /st
Dekal, självhäftande (10 st för 90:-)	10:-
Boken "Sjöstycken"	250:-
Boken "Flying Clippers Loggbok"	200:-

Allt kan beses på vår hemsida www.rydbergsgastarna.se/slabbkistan och beställas från kansliet. Beställning från kansliet sker genom att sätta in betalning på Besättningen Rydbergsgastarnas Plusgirokonto 5 50 66 -5 och skriva Din beställning på talongen. Till priset för beställda artiklar ska Du lägga 50:- för porto och emballage. Det går också bra att betala mot faktura.

Bårtäcke (blått) med Besättningens emblem finns för utlåning. Kontakta 1:e Styrman.

Aktuella uppgifter om Befälet

Kapten	Sten Gattberg	070-444 7382 sten@famgattberg.se
1:e Styrman	Bo Johansson	070-558 3361 f6abian@icloud.com
2:e Styrman	Håkan Granander	070-130 3038 hakan.granander@gmail.com
3:e Styrman	Anders Rudin	070-795 8596 anders_rudin@yahoo.com
Båtsman	Jan Persson	070-379 4880 drjan.persson@gmail.com
Kock	Michael Jorsback	070-218 2260 mikjor@gmail.com
Matros	Nils Larsson	073-962 6399 nickel@telia.com

Backlagsförmän:

Ostkusten	Anders Isberg	073-765 0320 anders.t.isberg@telia.com
Sydkusten	<i>vakant</i>	
Västkusten	Ola Manhed	073-697 3608 olamanhed@gmail.com

Besättningens adresser

Allmän postadress	Teatergatan 3 111 48 Stockholm
e-post	info@rydbergsgastarna.se
Hemsida	www.rydbergsgastarna.se
Ekonomi, fakturor	c/o Anders Rudin Karen Blixens Gata 7 168 44 BROMMA